

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 372

Przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej

Redaktorzy naukowi
Tadeusz Kocowski
Jan Gola

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Barbara Szłapka

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-470-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Przedmowa Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.....	9
Przedmowa Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego	11
Słowo wstępne	15
Sebastian Bobowski: Uwarunkowania prawne społecznej odpowiedzialności biznesu w Indiach w kontekście wyzwań XXI wieku	17
Andrzej Borkowski: Specjalna strefa ekonomiczna jako instrument realizacji regionalnej pomocy publicznej w gospodarce rynkowej.....	30
Ewa Chmielarzyk: Działalność gospodarcza o charakterze zależnym (wtórnym) prowadzona w ramach przedmiotu działalności spółki zagranicznej	48
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: <i>Crowdsourcing</i> – aktywizacja społeczności lokalnej do wspólnego działania.....	60
Waldemar Dotkuś: Rachunkowość jako dyscyplina naukowa oraz jej służebna rola, jaką pełni w życiu gospodarczym.....	73
Bogusława Drelich-Skulska: Zmiana uwarunkowań prawnych działalności przedsiębiorców w Polsce w procesie akcesji do Unii Europejskiej na przykładzie ułatwień w unijnym systemie celnym	82
Józef Frąckowiak: Rola nowelizacji prawa w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa spółek	92
Jan Gola: Obowiązek użyteczności publicznej a działalność przedsiębiorcy sektora lotniczego w społecznej gospodarce rynkowej	101
Maciej Guziński: Zamówienia publiczne jako instrument gospodarki rynkowej	113
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej a status przedsiębiorcy i komercyjne udzielanie świadczeń zdrowotnych	126
Krzysztof Horubski: Nieuczciwość praktyki rynkowej w świetle ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	135
Krzysztof Jajuga: Rynek finansowy – standardy etyczne i regulacje prawne	150
Karol Kiczka: Europeizacja społecznej gospodarki rynkowej w Polsce	160
Leon Kieres: Społeczna gospodarka rynkowa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	180
Tadeusz Kocowski: Gmina jako przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej	193
Emilia Kuczma: Ochrona danych osobowych przez przedsiębiorcę	210
Paweł Kuczma: Konstytucyjne ujęcie wolności działalności gospodarczej ...	225
Zbigniew Luty: Profesjonalne relacje prawa i rachunkowości	238

Karolina Łagowska: Regulowana działalność gospodarcza a poszerzanie sfery wolności działalności gospodarczej.....	247
Andrzej Matysiak: Atrofia czy ewolucja społecznej gospodarki rynkowej...	257
Piotr Ochman: Karnoprawna ochrona reglamentacji działalności na rynku finansowym na przykładzie sektora bankowego.....	270
Katarzyna Poroś: Reprezentowanie przedsiębiorcy w sposób łączny – prokura łączna a reprezentacja łączna mieszana (wybrane zagadnienia)	285
Monika Przybylska: Administracyjnoprawna ochrona przedsiębiorcy w zakresie wykonywania praw własności przemysłowej.....	301
Michał Raduła: Gminny podmiot leczniczy w formie spółki kapitałowej a gospodarka komunalna	314
Piotr Soroka: Koncesja na prowadzenie kasyna gry jako ograniczenie wolności gospodarczej.....	327
Ewa Stańczyk-Hugiet: Koewolucja i kooperacja. Podążając za kontekstem .	342
Michał Stępień: Nowe rozporządzenie Bruksela I z punktu widzenia przedsiębiorców.....	356
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Regulacje instytucjonalne w sektorach infrastrukturalnych.....	367
Tomasz M. Szczurowski: Informacje poufne spółki w ramach inwestorskiego badania due diligence	376
Andrzej Śmieja: Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez ruch przedsiębiorstwa (art. 435 k.c.)	390
Magdalena Wilejczyk: Zakaz nadużywania praw podmiotowych w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa rzeczowego.....	403
Bartosz Ziemblicki: Zagrożenia umowy pośrednictwa w obrocie nieruchomościami z punktu widzenia pośrednika – wybrane zagadnienia	414

Summaries

Sebastian Bobowski: Legal determinants of corporate social responsibility in India in the context of challenges of the XXI century.....	29
Andrzej Borkowski: Special economic zone as an instrument of regional aid implementation in market economy	47
Ewa Chmielarczyk: Secondary (ancillary) business activity conducted as part of a foreign company's business.....	59
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: Crowdsourcing – activation of local community to joint action.....	72
Waldemar Dotkuś: Accounting as a scientific discipline and its ancillary role within the economic life	81
Bogusława Drelich-Skulska: Changes in the legal environment of business in Poland following the EU accession – a case study of new customs and trade facilitations resulting from the Community Customs Code	91

Józef Frąckowiak: The role of law amendment in social market economy on the example of company law	100
Jan Gola: Public Service Obligations vs. an activity of an entrepreneur of aviation sector in social market economy.....	112
Maciej Guziński: Public procurement as an instrument of market economy .	125
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Independent public health care facilities vs. entrepreneurial status and commercial provision of health care services...	133
Krzysztof Horubski: Unfair market practices in the light of act on prevention of unfair market practices	149
Krzysztof Jajuga: Financial market – ethical standards and legal regulations	159
Karol Kiczka: Europeanization of social market economy in Poland	179
Leon Kieres: Social market economy in the judicial decision of the Constitutional Tribunal.....	192
Tadeusz Kocowski: Municipality as an entrepreneur in social market economy	209
Emilia Kuczma: Protection of personal data by an entrepreneur.....	224
Paweł Kuczma: Constitutional perspective of freedom of business activity...	237
Zbigniew Luty: Professional relationships of law and accounting	246
Karolina Łagowska: Regulated economic activity vs. an expansion of the sphere of economic activity freedom.....	256
Andrzej Matysiak: Atrophy or evolution of social market economy?	269
Piotr Ochman: Penal and legal protection of activity rationing on the financial market on the example of banking sector	284
Katarzyna Poroś: Representation of an entrepreneur in a joint way – joint commercial proxy vs. mixed joint representation (chosen aspects)	300
Monika Przybylska: Administrative and legal protection of entrepreneur in the scope of industrial property rights exercising.....	313
Michał Raduła: District medical subject in a form of limited liability company vs. municipal economy	326
Piotr Soroka: Casino concession as a restriction of economic freedom	341
Ewa Stańczyk-Hugiet: Coevolution and cooperation. Following the context.	355
Michał Stępień: New Brussels I Regulation from entrepreneurs' perspective	366
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Institutional regulations in infrastructure sectors	375
Tomasz M. Szczurowski: Confidential information of a company during due diligence examination conducted by a potential investor.....	389
Andrzej Śmieja: Liability for damages resulting from company movement, under art. 435 of Polish Civil Code	402
Magdalena Wilejczyk: Prohibition of the abuse of subject rights in the social market economy on the example of the property law.....	412
Bartosz Ziemblicki: Threats of a real estate brokerage agreement from the point of view of a real estate broker – selected issues.....	424

Waldemar Dotkuś

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RACHUNKOWOŚĆ JAKO DYSCYPLINA NAUKOWA ORAZ JEJ SŁUŻEBNA ROLA, JAKĄ PEŁNI W ŻYCIU GOSPODARCZYM

Streszczenie: W artykule poruszono problem, który od wielu lat jest zarzewiem sporu, czy rachunkowość jest nauką, czy też narzędziem dostarczającym informacji różnym interesariuszom. Niewątpliwie rachunkowość ma dualny wymiar. Jest nauką, która potrafiła i potrafi w każdych warunkach gospodarczych dostarczyć wiarygodnej informacji o procesach gospodarczych.

Słowa kluczowe: rachunkowość, sprawozdawczość finansowa, ewidencja gospodarcza.

DOI: 10.15611/pn.2014.372.05

1. Wstęp

Od kilkuset lat, od kiedy fiskus rozpoczął ingerencję w procesy współtworzenia sprawozdań finansowych, triada odbiorców formułowała swoje potrzeby co do zakresu informacji gospodarczej. Byli to: szeroko rozumiany właściciel podmiotu, wspomniany fiskus i najczęściej powiązany gospodarczo odbiorca zewnętrzny, np. kontrahent, bank czy też inny interesariusz. Postępująca globalizacja doprowadziła do tego, że odbiorcami informacji stały się także społeczności nie tylko lokalne, ale i międzynarodowe.

Celem artykułu jest ukazanie roli nauki, jaką była, jest i pozostanie rachunkowość. Tezy opracowania dotyczą tego, że współcześnie znikoma ilość prac i koncepcji rachunkowości znajduje uznanie poza samym środowiskiem naukowym. Dlatego niezbędne są dyskusje oraz takie działania, także instytucjonalne, które przyczynią się do wzrostu rangi nauki rachunkowości. Przy opracowaniu wykorzystano metodę deskryptywną oraz obserwacji, porównań i wnioskowania.

2. Rachunkowość jako nauka

Jedną z najstarszych dyscyplin ekonomicznych jest rachunkowość, a mimo to formalnie do chwili obecnej nie jest uznawana za dyscyplinę naukową. Teoria naukowa w poszczególnych naukach ma różną strukturę, różny stopień uzasadnienia i spójno-

ści wewnętrznej. W naukach formalnych jest systemem twierdzeń składających się ze zbioru aksjomatów oraz logicznych sekwencji. W naukach empirycznych, do których zaliczana jest rachunkowość, teorią naukową nazywa się:

- zbiór zdań tłumaczących dane zjawiska, tworzący wraz z wyjaśniającymi ją prawami naukowymi i hipotezami logicznie zwartą jednostkę wiedzy naukowej o tej dziedzinie;
- system twierdzeń dotyczących dziedziny i zawierający terminy teoretyczne, tzn. odnoszące się do przedmiotów lub właściwości nieobserwowalnych bezpośrednio;
- układ praw nauki, ogólnych hipotez oraz definicji logicznie i rzeczowo powiązanych, że z najogólniejszych spośród nich można wyprowadzić wszystkie twierdzenia mniej ogólne, oraz tak sformułowanych, że umożliwiają one empiryczną kontrolę (weryfikację) [Samelak 2004, s. 22–24].

Teoria rachunkowości to zbiór pojęć, kategorii i zasad, dzięki którym możliwe jest przedstawienie rzeczywistości gospodarczej, tj. sytuacji majątkowo-finansowej konkretnego podmiotu gospodarczego. Według E.A. Hendriksena i M.F. van Bredy teoria rachunkowości to spójny, konsekwentny i wewnętrznie logiczny zbiór hipotezycznych, koncepcyjnych i pragmatycznych zasad tworzących ogólny układ odniesienia dla badania natury rachunkowości, który:

- umożliwia lepsze zrozumienie istniejącej praktyki,
- tworzy strukturę pojęciową służącą do oceny praktyki rachunkowości,
- nadaje kierunek tworzeniu nowych metod i procedur [Hendriksen, van Breda 2002, s. 43–44].

Teoria rachunkowości wg K. Niemirskiego zajmuje się „...badaniem związków przyczynowych i wzajemnej zależności zjawisk gospodarczych, składających się na byt i działalność gospodarczą przedsiębiorstw, ustalając formalne zasady ujmowania przebiegu gospodarowania [...] czym dla muzyka jest teoria muzyki i umiejętność czytania nut [...] tym dla kierownictwa przedsiębiorstwa czy innej jednostki gospodarującej jest znajomość teorii księgowości i umiejętność czytania ksiąg i bilansów, w cyfrach których jest zawarta cała rozległa skala i różnorodność działalności gospodarczej” [Niemirski 1948, s. 12–13].

Nauka rachunkowości, w tym teoria rachunkowości, obejmuje zbiór definicji i pojęć, koncepcji i zasad, metod oraz procedur, które służą prezentacji i objaśnianiu rzeczywistości gospodarczej. Z jednej strony są to elementy składowe teorii rachunkowości, takie jak np. zasady czy metody, które pozwalają objaśniać rzeczywistość gospodarczą, z drugiej zaś, to praktyka gospodarcza, która pozwala na formułowanie nowych koncepcji, hipotez i modeli.

W świetle rozważań W. Brzezina teoria rachunkowości spełnia następujące funkcje [Brzezina 1998, s. 11–12]:

- generalizującą, polegającą na odpowiednim usystematyzowaniu i połączeniu w logiczną całość odpowiednio uogólnionych twierdzeń w przekrojach przedmiotowych, podmiotowych, funkcjonalnych i metodologicznych,

- komunikatywną, sprowadzającą się do dostarczania informacji (pojęć ogólnych) w języku intersubiektywnie sensownym, tj. jednakowo zrozumiałym dla specjalistów z tej dziedziny wiedzy,
- predykcyjną, polegającą na badaniu zmieniającego się otoczenia rachunkowości i na tej podstawie prognozowaniu zmian, jakie będą zachodzić w rachunkowości,
- praktyczną, wyrażającą się stosowaniem „ustaleń teorii rachunkowości” w poszczególnych dziedzinach rachunkowości poprzez ich odpowiednią ogólność i niesprzeczność z twierdzeniami dyscyplin szczegółowych.

W świetle przytoczonych poglądów teorię rachunkowości można rozpatrywać w dwóch aspektach, jako:

1) naukę uogólniającą praktyczne doświadczenia rachunkowości jako systemu ewidencji gospodarczej i badającą wszelkie problemy teoretyczne powstające w związku z jej funkcjonowaniem [Gmytrasiewicz, Peche, Świdorska 1980, s. 22],

2) ogólną teorię rachunkowości rozumianą jako zbiór hipotez, koncepcji, modeli i teorii, które umożliwiają wyjaśnienie, ocenę i przewidywanie zjawisk praktyki rachunkowości oraz stanowiących punkt wyjścia do formułowania nowych koncepcji i procedur [Dobija 2005, s. 232].

Naukę sensu largo definiuje się jako „ogół czynności wykonywanych przez osoby uprawiające naukę” lub jako „system twierdzeń”, czyli wytwór wcześniej wspomnianych czynności [Ajdukiewicz 1975, s. 173]. Według W. Brzezina nauka to stale rozwijający się system wiedzy o właściwościach, przyczynach i prawidłowościach zachodzących w przyrodzie, społeczeństwie i w myśleniu, wykorzystujący pojęcia, kategorie, metody, kryteria, prawa, teorie, modele zarówno w porządkowaniu dotychczasowej wiedzy, jak i w poszerzaniu wiedzy o nowe, dotychczas nieznanne prawdy i metody ich pozyskania, czy też odkrycia [Brzezina 1995, s. 46].

W prawie polskim regulującym działalność naukową rachunkowość nie jest wymieniana wśród dyscyplin naukowych. Jest ona lokowana w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauk ekonomicznych, w ramach której wyodrębniono dyscypliny naukowe, tj. ekonomia, finanse, nauki o zarządzaniu oraz towaroznawstwo [Rozporządzenie MNiSW z dnia 8 sierpnia 2011].

Mimo że formalnie rachunkowość nie jest uznawana za dyscyplinę naukową, to za rachunkowością jako nauką przemawia jej przedmiot, cel i metody badań oraz bogaty dorobek naukowy. Według A. Jarugi rachunkowość jest nauką ze względu na swoją metodologię, natomiast ze względu na jej zorientowanie na cel jest nauką stosowaną [Jarugowa 1991, s. 12–13]. Rachunkowość jest nauką, gdyż opisuje istniejącą rzeczywistość gospodarczą i wyjaśnia ją przy użyciu swoistych metod: podmiotowej i bilansowej [Sojak 2011, s. 267].

Według K.G. Szymańskiego nauka rachunkowości jest zarówno nauką praktyczną (stosowaną), jak i teoretyczną. Charakter teoretyczny nauki rachunkowości wyraża się w formułowaniu zdań opisowych i wyjaśniających, natomiast charakter stosowany (praktyczny) – w wykorzystaniu dyrektyw celowościowych [Szymański 1988, s. 52].

Przywołane poglądy pozwalają stwierdzić, że w ramach nauki rachunkowości można wyróżnić działy o charakterze bardziej praktycznym, stosowanym (np. rachunkowość szczegółowa) oraz teoretycznym (ogólna teoria rachunkowości).

3. Przedmiot i zadania rachunkowości

Jednym z wyznaczników samodzielności dyscypliny naukowej jest jej przedmiot. Według S. Nowaka przedmiotem określonej nauki jest jej problematyka badawcza, tj. zbiór pytań dotyczących pewnych przedmiotów, zjawisk czy procesów, które znalazły się w polu zainteresowania badacza [Nowak 1970, s. 220]. W polemikach i dyskusjach, zainicjowanych już w drugiej połowie XX wieku, o przedmiocie rachunkowości jako nauce uczestniczyli wybitni polscy teoretycy rachunkowości, tacy jak: Z. Kossut, E. Wojciechowski, E. Terebucha, W. Malc, S. Skrzywan, J. Górski, którzy prezentowali różne poglądy na temat przedmiotu nauki rachunkowości. W szczególności za przedmiot nauki rachunkowości wspomniani teoretycy uznawali: sposoby ewidencji procesów gospodarczych [Kossut 1953, s. 25, za: Wachowicz 2013, s. 295], zjawiska gospodarcze, pieniężny rachunek gospodarczy oraz systemy, zasady i sposoby sporządzania tego rachunku [Wojciechowski 1955, s. 9; za: Wachowicz 2013, s. 295], systemy, metody, formy oraz zasady organizacji i techniki dokonywania zapisów [Terebucha 1960, s. 50], obiektywne współzależności między subiektywnymi sposobami ewidencji rachunkowej a odzwierciedlanymi przez tę ewidencję realnie istniejącymi zjawiskami [Malc 1959], konkretne procesy gospodarcze wraz z uczestniczącym w nich prawnie wydzielonym majątkiem [Górski 1975, s. 40]. W późniejszych latach problem przedmiotu nauki rachunkowości był poruszany znacznie rzadziej. W latach 80. ubiegłego wieku zajmował się nim K.G. Szymański, natomiast w latach 90. A. Szychta [Wachowicz 2013, s. 295]. Wspomniani wyżej autorzy wyrażali odmienne stanowisko aniżeli wcześniej prezentowani teoretycy. I tak, zdaniem K.G. Szymańskiego przedmiot nauki pokrywa się z przedmiotem zainteresowań naukowców. Podobny punkt widzenia na kwestie przedmiotu nauki rachunkowości reprezentuje A. Szychta. Autorka, określając „rachunkowość jako dyscyplinę naukową obejmującą badania prowadzone w zakresie rachunkowości jako działalności praktycznej”, przychyliła się do poglądu K.G. Szymańskiego, iż punktem wyjścia do zidentyfikowania przedmiotu nauki rachunkowości jest przedmiot badań naukowców [Szychta 1996, s. 19]. W świetle wyników kwerendy części literatury przedmiotu można stwierdzić, że wśród teoretyków istnieje brak zgodności w identyfikowaniu i określaniu przedmiotu nauki rachunkowości. Jedna grupa „teoretyków” przyjęła „rzeczowy” charakter przedmiotu nauki rachunkowości, sprowadzając go do określonej dziedziny przedmiotowej (księgowości). Natomiast druga grupa „teoretyków” (współczesnych) zdecydowanie odchodzi od takiego ujęcia („rzeczowego”) przedmiotu nauki rachunkowości na rzecz

podejścia „badawczego”. Podsumowując, w świetle dotychczasowego stanu wiedzy na przedmiot rachunkowości, w ujęciu mikroekonomicznym, składa się

- werbalna identyfikacja składników majątkowych jednostek gospodarczych,
- ilościowy pomiar i wycena składników majątkowych podmiotów,
- identyfikacja kapitałów własnych i obcych podmiotów,
- wycena kapitałów w badanych podmiotach,
- odwzorowanie tworzenia wartości efektów działania,
- ustalanie kosztów wytworzenia do celów sprawozdawczych i decyzyjnych, a także:
- badanie procesów kreujących wartość rzutującą na zasoby i źródła finansowania,
- badanie transakcji powodujących w następstwie zmiany w zasobach i źródłach finansowania.

4. Metody naukowe stosowane w rachunkowości

Spośród wielu koncepcji dotyczących metod stosowanych w rachunkowości, w swoich rozważaniach J. Górski wyróżnił metody poznawcze. Wspomniany autor określa metodę poznawczą rachunkowości jako rodzaj rozumowania, działanie myślowe. Metoda ta jest wolna od dyrektywy jakiegokolwiek działania zewnętrznego w stosunku do świadomości, pozbawiona jest charakteru receptury lub instrukcji [Górski 1975, s. 48]. Zdaniem J. Górskiego rachunkowość dysponuje niezmiennymi w czasie metodami, takimi jak: metoda podmiotowa, bilansowa, momentu i okresu sprawozdawczego, grupowania i wyceny.

Metoda bilansowa jest sposobem rozumowania polegającym na poszukiwaniu i ustaleniu równowagi między ilościowymi cechami przedmiotów i zjawisk objętych badaniem [Górski 1975, s. 91]. Metoda ta determinuje całą logiczną i merytoryczną konstrukcję systemu rachunkowości. Ukształtowała ona całą teorię rachunkowości [Gmytrasiewicz, Karmańska 2002, s. 49]. Stanowi ona (metoda bilansowa) podstawowe źródło siły systemu rachunkowości w zmaganiach z pomiarem, opisywaniem i interpretowaniem działalności gospodarczej [Surdykowska 1999, s. 33]. Użycie metody bilansowej znajduje swój wyraz w dualnym postrzeganiu majątku jednostki oraz podwójnym zapisie operacji gospodarczych. Metoda momentu i okresu sprawozdawczego polega na procesie myślowym, w którym następuje świadome oderwanie od postrzeganej rzeczywistości przez abstrakcyjne zatrzymanie biegu procesów i zdarzeń. Pozwala zatem na obserwację majątku znajdującego się w polu widzenia rachunkowości w taki sposób, jakby ten majątek pozostawał w bezruchu, a czas trwania obserwacji był sprowadzony do zera [Górski 1975, s. 82–83]. Metoda grupowania sprowadza się do tworzenia zbiorowości na podstawie cech wspólnych i różnicujących elementy tej zbiorowości, przy czym wybór cech wspólnych i wyróżniających tę zbiorowość jest określany rodzajem badania. Oznacza to możliwość re-

jestrowania danych w odpowiednich przekrojach, np. kategorii rachunkowych, celem uzyskania informacji o sytuacji majątkowej, finansowej i kapitałowej jednostki gospodarczej z odpowiednią szczegółowością. Metoda wyceny polega na wykrywaniu i selekcji zasobów i procesów posiadających wartość oraz przypisaniu im odpowiedniej wartości. Do ponadczasowych metod rachunkowości A. Karmańska, podobnie jak wielu innych, zalicza także metodę ciągłej ewidencji w porządku systematycznym i chronologicznym. Oznacza to, że rachunkowość rozpoczyna swoje istnienie w jednostce gospodarczej wraz z powstaniem tej jednostki, a kończy wraz z jej likwidacją. Porządek systematyczny wiąże się z koniecznością ujmowania i prezentacji informacji finansowych w przekrojach przedmiotowych, natomiast porządek chronologiczny – w sekwencji odpowiadającej faktycznemu stanowi rzeczy [Karmańska 2009, s. 41]. Za ważne należy uznać postrzeżenie K.G. Szymańskiego [1988, s. 47], tak oto piszącego o trzech metodach rachunkowości, które sprowadza do:

- wyodrębniania elementarnych składników majątkowych i zdarzeń gospodarczych oraz ich agregatów (w odniesieniu do określonego podmiotu, momentu i okresu sprawozdawczego),
- pomiaru ilościowego elementarnych składników majątkowych i zdarzeń gospodarczych oraz ich agregatów,
- bilansowania jako ilościowego i wartościowego równoważenia zdarzeń gospodarczych, ich agregatów i składników majątkowych. Podsumowując, można stwierdzić, że metody rachunkowości to rozumowanie i działanie (procedura) mające na celu identyfikację oraz opis (wycenę) zasobów i zjawisk występujących w podmiocie rachunkowości. Przy czym w ramach tej procedury można wyróżnić następujące etapy: obserwację, pomiar, dokumentację, ewidencję i prezentację informacji wyrażonych w mierniku pieniężnym, odzwierciedlających sytuację majątkowo-finansową tego podmiotu. Zatem celem, któremu podporządkowane zostały metody rachunkowości, jest poszukiwanie i poznanie prawd naukowych.

5. Służebność rachunkowości

Informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych powinny być użyteczne dla ich odbiorców. Rachunkowość spełnia zapotrzebowanie różnych interesariuszy. Aby efekt końcowy notacji, z jaką mamy do czynienia w rachunkowości, był satysfakcjonujący, musi się charakteryzować określonymi cechami jakościowymi, do których według założeń koncepcyjnych zaliczamy [Kalwasińska, Maciejowska 2011, s. 30]:

- zrozumiałość,
- przydatność,
- wiarygodność,
- porównywalność.

Powyższe cechy zapewnia lub powinna zapewniać rachunkowość finansowa. Pytaniem otwartym jest, czy ujawnione przez rachunkowości informacje będą zrozumiałe dla odbiorców.

Tabela 1. Odbiorcy sprawozdań i ich potrzeby informacyjne

Odbiorcy informacji	Potrzeby informacyjne
Właściciele, zarządzający podmiotem	Ocena efektywności zaangażowanych zasobów, ocena realizacji funkcji celu, ocena płynności, ocena możliwości kontynuowania działalności
Pracownicy zatrudnieni w podmiocie	Ocena możliwości utrzymania zatrudnienia i kontynuacji działania podmiotu, w tym wypłacalności podmiotu
Potencjalni inwestorzy i ich doradcy	Ocena rentowności i zdolności podmiotu do wypłacania dywidend, ocena wartość podmiotu
Kredytodawcy oraz inni wierzyciele	Ocena płynności oraz zdolności kredytowej
Agendy rządowe i samorządowe; w tym Urzędy Skarbowe, GUS	Obliczanie dochodu narodowego i innych danych statystycznych, dane istotne z punktu widzenia realizacji polityki fiskalnej państwa i jednostek samorządu terytorialnego
Biegli rewidenci	Ocena prawidłowości, jasności i rzetelności prezentowanej sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego badanego podmiotu
Kontrahenci (dostawcy, odbiorcy)	Sytuacja finansowa podmiotu, zdolność kontynuowania działalności gospodarczej, udział w rynku, poziom cen
Wywiadowanie, firmy ratingowe	Dane niezbędne do oceny ekonomiczno-finansowej podmiotu lub produktu wytwarzanego przez ten podmiot
Spółeczeństwo	Informacje o zmianach w poziomie zasobności podmiotu, specyfice działania i zakresie jego działania w celu określenia wpływu na środowisko, liczbie zatrudnionych w obszarze działania podmiotu, kształtowaniu ludzkich postaw i zachowań w rejonie działania jednostki

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Wielogórska-Leszczyńska, *Ewolucja sprawozdawczości finansowej jednostki z uwzględnieniem specyfiki działalności bankowej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 38–39.

6. Podsumowanie

Rachunkowość jest nauką ze względu na swoją metodologię, natomiast ze względu na jej zorientowanie na cel jest nauką stosowaną. Powinna zostać uznana za dyscyplinę naukową, gdyż spełnia warunki określone w definicji dyscypliny naukowej, a ponadto:

- jest działalnością społecznie zorganizowaną, bada bowiem zdarzenia i relacje o charakterze społecznym,

- tworzy i prezentuje informacje, które są wykorzystywane przez odbiorców w działaniach mających skutki społeczne,
- rezultaty badań prowadzonych w zakresie nauki rachunkowości są stosowane w praktyce gospodarczej.

Służebną rolą rachunkowości jest dostarczanie informacji dla potrzeb szeroko rozumianego zarządzania. A prezentacja informacji jest dodatkowo, dla lepszego zrozumienia, objaśniana. Stąd wołanie o należne miejsce rachunkowości wśród innych nauk.

Literatura

- Ajdukiewicz K., 1975, *Logika pragmatyczna*, PWN, Warszawa.
- Brzezin W., 1995, 1998, *Ogólna teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa.
- Dobija M., 2005, *Teoria rachunkowości w zarysie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- Gabrusewicz W., Kamela-Sowińska A., Poetschke H., 2000, *Rachunkowość zarządcza*, PWE, Warszawa.
- Gmytrasiewicz M., 1977, *Teoretyczne podstawy modeli ewidencji księgowej*, SGPiS, Warszawa.
- Gmytrasiewicz M. (red.), 2005, *Encyklopedia rachunkowości*, LexisNexis, Warszawa.
- Gmytrasiewicz M., Karmańska A., 2002, *Rachunkowość finansowa*, Difin, Warszawa.
- Gmytrasiewicz M., Peche T., Świdorska G., 1980, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWN, Warszawa.
- Górski J., 1975, *Metody poznawcze rachunkowości*, PWE, Warszawa.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F., 2002, *Teoria rachunkowości*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Jarugowa A., 1991, *Niektóre wyznaczniki rozwoju rachunkowości*, [w:] *Współczesne problemy rachunkowości*, red. A. Jarugowa, PWE, Warszawa.
- Kalwasińska E., Maciejowska D., 2011, *Rachunkowość finansowa w teorii i praktyce według polskiego prawa bilansowego*, WWZ, Warszawa.
- Karmańska A., 2009, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa.
- Małe W., 1959, *Dyskusja o przedmiocie i metodzie rachunkowości*, „Rachunkowość”, nr 6.
- Niemirski K., 1948, *Teoria i technika księgowości przedsiębiorstw*, Spółdzielnia Wydawnicza „Książka”, Warszawa.
- Nowak S., 1970, *Metodologia badań socjologicznych; Zagadnienia ogólne*, PWN, Warszawa.
- Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, Dz.U. nr 179, poz. 1065.
- Samelak J., 2004, *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.
- Skrzywan S., 1971, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa.
- Sojak S., 2011, *Rachunkowość przymiotnikowa*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 62, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Surdykowska S., 1999, *Rachunkowość międzynarodowa*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków.
- Szychta A., 1996, *Teoria rachunkowości Richarda Mattessicha w świetle podstawowych kierunków rozwoju nauki rachunkowości*, FRRwP, Warszawa.

- Szymański K.G., 1988, *Problemy metodologiczne nauki rachunkowości*, SGPiS, Warszawa.
- Szymczak M. (red.), 1995, *Słownik języka polskiego*, t. 2, 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Terebucha E., 1960, *O istocie rachunkowości*, Zeszyty Naukowe Politechniki Szczecińskiej nr 13, Szczecin.
- Wachowicz, A., 2013, *Przedmiot współczesnej nauki rachunkowości*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 71, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Wielogórska-Leszczyńska J., 2011, *Ewolucja sprawozdawczości finansowej jednostki z uwzględnieniem specyfiki działalności bankowej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.

ACCOUNTING AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE AND ITS ANCILLARY ROLE WITHIN THE ECONOMIC LIFE

Summary: The article presents the problem which has been the hard dispute for many years, if accounting is science or a tool, providing information to recipients. It is obvious that accounting has a dual dimension. It is science that could and can provide reliable information about economic processes in all economic conditions.

Keywords: accounting, financial reporting, bookkeeping.